

Література

1. Віннічук А. П. Розвиток українського історичного роману. *Філологія: зб. наукових праць*. Київ, 2009. С. 296–300.
2. Зелененька І. «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу...»: Тарас Мельничук і літературний процес 60-90-х років в Україні. Вінниця : «Едельвейс і К», 2008. 152 с.
3. Зелененька І. А., Нечипоренко В. В. Образотворчий потенціал порівнянь у романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Results of Modern Scientific Research and Development. Research and Development : Proceedings of I International Scientific and Practical Conference*. Madrid, Spain, 2021. С. 429–435.
4. Зелененька І. А., Плоскіна І. В. Художнє порівняння як специфічна форма трансляції історії в романі Василя Шкляра «Чорний ворон». *The World of Science and Innovation : Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference, 10-12 February 2021*. London, United Kingdom 2021. С. 502–511.
5. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упорядн.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.
6. Шкляр В. Чорний ворон: роман. Київ : Ярославів вал, 2010. 384 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АДРЕСНОЇ ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Пшемиська Тетяна

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У шкільній програмі немає акцентуації на різновидах поезії Лесі Українки, лише талановитий практик може вести мову про адресну лірику, про що писали В. А. Жадько [1], В. І. Ткаченко [3], І. А. Зелененька [2], В. М. Назарець [4], [5] та ін. Звертання як фразова форма апеляції (та звернення – як змістове його наповнення) ідентифікують адресата мовлення, а також

виступають у процесі ліричного діалогу індикаторами соціальних, політичних, історичних, любовних, родинних, дружніх та іншого виду відносин. Це складно зрозуміти учням, але так захопливо пізнавати через присвяти біографію та взаємини.

Альтернатива форми звертання та звернення залежить від різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників: найперше це соціальний статус, міра близькості стосунків авторки (або ж її героїні) з особою, до якої вона звертається, від віку, статі, враховуємо також офіційність відносин або нез'ясований автобіографічний характер, що супроводжується гіпотетичністю тощо. Усе це дає нам підстави виділити кілька різновидів етикетних звертань та ліричних звернень, що ними насичені ліричні, ліро-епічні та драматичні твори Лесі Українки. Змістовно-тематичний потенціал звернень реалізується через особу, яка здатна реагувати у творі вербально, на рівні діалогів, почуттєво й емоційно або ж її реакція відсутня – відтак, діалог не має повної реалізації, є внутрішнім, а зовні це – монолог, що має вектор звернення. Отже, розрізняємо:

1) звернення до родичів: це тематичний контекст своєрідного родинного послання, зумовлений специфікою стосунків; діалогічна настанова тут майже не стосується суспільних проблем, а окреслена мотивами родинності, ставлення членів родини до інших тощо (прикладом є родинні послання Лесі Українки «Колискова», «Веснянка (сестрі Ользі)», «Братові й сестрі на спомин», «Вечірня година» («Коханій мамі»), «Місячна легенда» (матері Олені Пчілці), також уналежнюємо сюди перший розділ збірки «Сім струн» (дядькові Михайлові Драгоманову); перше поетичне послання 9-річної Лесі Українки «Надія» (1880 р., Луцьк), викликане арештом тітки Косач Олени Антонівни («тьоті Єля») й засланням до Сибіру, мисткиня акцентує увагу на нескореній силі роду через натяки на віру; позатекстовою є інформація про Лесину тітку, а в межах структурної організації (заголовок, присвята, епіграф) і в самому творі не згадується.

2) звернення до чоловіків, яких кохала Леся Українка: у 1886 р. Леся Українка в Колодяжному познайомилася з Максимом Славінським

(Ставиським), поетом, журналістом, перекладачем, учасником літературного гуртка «Плеяда», громадсько-політичним діячем, їх зблизив переклад «Книги пісень» Генріха Гейне, ймовірно, це було перше почуття, про що свідчить присвячена поезія з алегоричними натяками на нездійснену мрію про кохання.

3) звернення до Сергія Мержинського, котрий став чи не найдраматичнішим коханням Лесиною життя, адже не відповівши взаємністю, стосунки назвав «дружніми і сердечними», біль від невзаємності та від втрати відображений у таких поезіях: «Все, все покинуть, до тебе полинуть...», «Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти...», «Скажи мені, любий, куди мої сльози поділись?», а також вірш у прозі або ж лист-сповідь «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами...».

У зверненнях-уособленнях превалює предметність, явищність чи психічний стан; тут виділяємо:

1) явища живої та неживої природи, топоніми;

2) абстрактні поняття, почуття, стани, що не розглядаються окремо від мотивів.

Потенціал філософських звертальних формул поезії Лесі Українки дає нам підстави резюмувати про новаторські пошуки авторки в царині ліричних послань, що проголошують етичні й естетичні цінності. Аналіз окремих знакових творів засвідчив, що Леся Українка використовує звертальність, апеляції з експресивним, емоційно-відкритим забарвленням, що сприяє увиразненню постатей у її творчості та й у житті; це свідчить про виняткову інкрустаційну роль філософських, громадянсько-політичних звертань і ліричних звернень в організації поетичних творів Лесі Українки.

Отже, звертання – особлива та різнопланова універсалія, яка обслуговує найважливіші сторони діяльності ліричного героя й образу, зокрема організацію та регуляцію комунікативних відносин, які залежать від таких факторів, як час (епоха), менталітет, соціальна приналежність, професія, ступінь знайомства, рівень освіти й виховання, обстановка й ситуація мовленнєвого акту, вік, стать та ін. Тому необхідно відзначити, що

звертальність, як компонент мовленнєвого етикету, може бути представлена будь-яким предметом номінації живої і неживої природи. Альтернатива використання звернення обмежується комунікативною метою ліричного героя.

У результаті було встановлено, що поетка вводить у поетичні тексти звернення переважно з емоційним забарвленням, які допомагають виразити суб'єктивне ставлення до ліричного героя, дати йому певну характеристику, оцінку. Емоційне забарвлення передається найчастіше вживанням етикетних звертальних слів у переносному значенні, використанням означень-епітетів, повторенням звертань тощо.

У зв'язку з цим, звернення відіграють дуже важливу роль в організації поетичних текстів Лесі Українки. Даючи характеристику мовленню героя, вони несуть основне смислове навантаження.

Література

1. Жадько В. А. Філософський вимір поезії Лесі Українки. *Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки)* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 лют. 2021 р. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. С. 315.

2. Зелененька І. А. Культурно-історичні та морально-етичні у драматичній поемі «Бояриня» Лесі Українки. *Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки)* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 лют. 2021 р. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. С. 51–57.

3. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упорядн.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.

4. Назарець В. М. Жанрові форми адресованої лірики Лесі Українки. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2017. Вип. 9. С. 87.
5. Назарець В. М. Різновиди внутрішньотекстових адресатів в адресованій ліриці Лесі Українки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. Вип. 61. С. 265.
6. Українка Леся. Вибрані твори. Київ: Дніпро, 1974. 617 с.
7. Українка Леся. Надія. *Зоря*. 1887. № 24. С. 413.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЕКЗОТИЧНИХ ОБРАЗІВ У ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧИНИ

Скрипник Уляна

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Однією з найяскравіших постатей шкільної програми з української літератури став парадоксальний, унікальний Павло Тичина. Його поетична спадщина цікавить знаних дослідників, таких, зокрема, як Г. В. Баран [1], Т. П. Беценко [2], О. О. Мошка [4] та ін. Чи не основною проблемою для шкільної інтерпретації стала стильова домінанта ранньої поезії модерніста, у якій вирізняється не просто екзотична образність, а її фонетична організація, унікальний звукопис, що не був досліджений ґрунтовно, це й спонукає нас до обсервації. Дітям легше це сприймати в читанні, але складно спробувати проаналізувати.

Творчість сонячного кларнетиста Павла Тичини тісно пов'язана з українським народним мистецтвом, з літературним процесом зламу століть, а також з європейським літературним процесом, до того ж, митець орієнтувався й на паралельне явище в російській літературі – так званий срібний вік, він діалогізував із ним.

У поетичній мові діткливого модерніста вибагливо й тонко, як можна зробити лише в музиці, поєдналися традиційні (класичні – античні та